

PLEMENO A NÁROD.

(Poměr mezi plemenem a národem
zvláště s ohledem na československý stát.)

(CYKLU O NÁRODNOSTI Č. 2.)

NAPSAL

PROF. DR. JINDŘICH MATIEGKA.

UMĚLECKÝCH SNAH SV. 160.

VEDE A VYDÁVÁ NAKLADATEL B. KOČÍ V PRAZE,
FRANTIŠKOVO NÁBŘEŽÍ Č. 14.

Abychom správně vystihli poměr mezi rasou a národem, musíme si uvědomiti význam obou slov. »Rasa (plemeno)« jest pojem přírodovědecký, hlavně na morfologických znacích založený, při kterém se na člověka pohlíží jako na část živé přírody.*) »Národ« jest naproti tomu pojem ethnografický; při tom se pojímá člověk jako příslušník určité skupiny lidí, jež se následkem společenských styků vyhranila od jiných skupin podobného druhu.

Rasou nebo plemenem vyrozumíváme souhrn individuí téhož druhu, který jeví řadu společných znaků tělesných a to znaků stálých a dědičných. Tato shoda se vysvětluje společným původem a tudíž příbuzenskými vztahy; vědomí společného původu

*) Pouze v tomto smyslu bude slova »rasa« v následujícím používáno. Nepřihlížím zde k významu, který jinak slovu tomu byl přikládán, tudíž ani k rasám »fysiologickým«, jež se mezi obyvatelstvem rozeznávají podle toho, které ústroje následkem vlivů okolí, výchovy a zaměstnání nad ostatní vynikají, ani k rasám »pathologickým«, jež jsou charakterisovány náklonností k určitým chorobám (tuberkulóze, nádorům atd.) aneb které jeví stopy chorobných vlivů (na př. Virchowovy Kimmerrassen a pod.), ani k ideálním rasám, které eugenikové chtějí vypěstovati.

drží plémě dohromady a odděluje je od jiných, ale vědomí to se probuzuje jen při stycích plemen vzdálenějších, zřídka u lidí plemenně pomíšeného. Osud plemene řídí se přírodními zákony a jeho povaha jest určena vnitřními činiteli (povahou chromosomů, částecek to buněčných, které jsou ve vztahu k dědičnosti a vůbec tělesnou organizací). Rasy lidské jsou přirozené skupiny a odpovídají zoologickým rasám nebo varietám. Vyšší systematický pojem jest druh (species), naopak nižší pojem subvarieta.

Naproti tomu rozumíme »Národem« skupinu lidí, nikoliv přirozenými znaky, nýbrž umělými znaky, t. j. některými kulturními prostředky a potřebami k sobě pojených; jest to společná řeč, stejný směr kulturní, po případě náboženství atd. Pojítkem jest vědomí společného majetku těchto kulturních prostředků a zájem na jich zachování.*) Jest to skupina zevními vlivy vzniklá a její povaha jest dána zevními, na osobu nevázanými činiteli. Omylem se uvádí společný původ jako pojítka. V říši živočišné nenacházíme vhodných obdob. Nižší klasifikační pojem jest »kmen« ve smyslu ethnografickém; vyšší naopak »národnostní skupina«

či rodina (Slované, Germáni atd.). Zcela jiného druhu pojem jest »stát«, jehož pojítkem mohou býti spo-

*) Není třeba, aby tytéž kulturní potřeby a prostředky vyznačovaly všechny národy. Československý národ není na př. nyní charakterisován jediným náboženstvím, jako národ židovský, u něhož naopak živá řeč jest znakem vedlejším; ba, během dob mohou v tom ohledu nastati změny; tak byla kdysi českoobratná víra velmi důležitým znakem našeho národa.

lečné kulturní zájmy, ale v státech absolutistických jest pojítkem moc či nadvláda.

Jednotlivý národ může si vytvořiti jeden nebo i více států a naopak může stát pojímti různé národy a plemena. (Spojené státy americké.)

Jiným klasifikačním pojmem jest obyvatelstvo; půda, země jest jeho pojítkem bez ohledu na znaky tělesné nebo kulturní. Také u zoologických a botanických plemen pozorujeme zpravidla soustředění na určitý kraj; totéž předpokládáme také původně pro plemena lidská, ale následkem stěhování obyvatelstva to již dávno neplatí. Konečně i u národa jest společná »vlast« původním stavem, k ní se hlásí i vzdálení příslušníci národa, třeba že své vlasti ani neznají a že nemají soukromého zájmu na zachování majetku dotyčné půdy.

Kdežto rasa jest něco přírodou předem daného, co se následkem míšení a křížení čím dále, tím více rozkládá a mizí, tvořily se naopak národy teprve postupně a někdy pozvolna, přetvořily se během dob a doplňují se po případě na úkor jiných národů. Tak vznikl na počátku středověku francouzský národ z Keltů, Germánů a Románů a jiných elementů a rostl ne pouze přirozeným rozmnožováním, nýbrž také přílivem příslušníků jiných národů. Francouzská řeč a kultura stmelila vše v jediný celek. Dá se mysliti, že by se mohly stále nové národy tvořiti, ale národnostní uvědomění, spisovná řeč, všeobecné vzdělání brání tomu u kulturních národů. Mohl se ještě v XIX. století státi pokus, aby se vytvořil zvláštní národ slovenský a pozorovali jsme v nejnovější době odstře-

divé snahy Ukrajinců, podporované hlavně nepřáteli sjednoceného národa ruského, ale i zde bude pokročilá kultura ruská a uvědomělost části národa na překážku. Aby se tvořila nová rasa lidská, jest ovšem úplně vyloučeno.

Lze předpokládati, že lidská plemena byla původně čistá, nesmíšená a místně od sebe oddělena, tak že představovala velké rodiny, jen pokrevně (endogamně) se množící, které nanejvýš se skládaly z jistého počtu »rodů«; záhy však nastalo pomíšení s jinými plemeny a to postupně tak všestranně a intenzivně, že dnes není na zeměkouli místačka, kde by se byl zachoval sebe menší zbytek nějaké čisté rasy; ba najde se sotva jedinec, který by mohl býti prohlášen za plnokrevního příslušníka svého plemene. A čím více přichází nějaký rod s cizími rody do styku, a čím silnější se stává jeho plemenné pomíšení, tím více přestávají plemenné znaky býti pojítkem a naopak plemenné rozdíly překážkou dalšího míšení a křížení. Za to se uplatňují jiné slučující momenty, totiž ve sféře duševní, které jsou významné pro život sociální a hospodářský jako řeč, kultura, náboženství atd. Tak vznikají »kmeny« v národopisném smyslu jako sociologické jednotky. Zevní znaky tělesné (barva pleti, tvar vlasu atd.) ztrácí svůj význam jako značky vzájemného poznání; i hledá se jiný zevně znatelný znak a to jest odznak kmene, »totem«. Slučování postupuje dále: kmeny s podobnými prostředky kulturními se spojí k »národem« bez ohledu na různé plemenné pomíšení. Tak jest také vznik a složení československého národa posuzovati.